

ACC. N:R M. 15687: 1-10.

Landskap: Småland Upptecknare: Ingeborg Johansson Markaryd
Härad: Sunnebo Berättare: " " "
Socken: Markaryd Berättarens yrke: husföreståndarinna
Uppteckningsår: 1961 Född år 1898 i H. inneryd

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Lokal - och personhistoria. s. 1-10.

LuF 117

16/12 - 1961

Nad de gamla har berättat

Det var alltid roligt att höra på då de gamla som rikligt i berättarstegen, hur de kunde framställa händelser från sinnen tid så att det var både spännande och intressant. Att det talades om både spöken och troll och hur man vägrade sig mot desamma det är givet, men också verkliga händelser som man hört förfäternas berättat ända från 1700-talet. Var det så många i släkten som var liksom hustru-personer var det dubbel intressant, dygde vi. Som exempel då Harald Troedsson simmade över lagan vid Håserups ängar för att slippe komma ut i kriget som då härjade vårt land. Harald Troedsson som vi kallar som var stamfader född 1695 var en lappungling som var kärlek till sina föräldrar och sitt hem vägrade trots konungens påbud och helt enkelt stanna hemma vid gården då unga män överallt uppmanades för krigstjänst. Så enkelt var det emellertid inte, en varken dag anlände en gästgäreskjuks till gården och en frädd länsman och fjärdingsman för att hända den själsväldige ynglingen som man

Aug 117

utkyckte det. Denne kallades in och fick order att skym-
samnt göra sig ordning och följa med. Men tydligen hade man
gjord upp en annan plan i hemmet där och man kunde liksom
läsa mellan raderna att den klippiska modern hade sin dröga
del i krigsvägran. Harald började kläta av sig i slagan där
de höga herrarna satte men då fick han en skarp tillräkta-
visning av sin moder som menade att det var högst
opassande att byta kläder framför så feul folk och så visade
hon honom in i huset (ed rum i ryggåsslagan som kallades
saj) och under tiden underhålla föräldrarna de fina herrarna
som alls inte gjorde sig någon brisba. Inte betraktade de
att där var en bakdörr i huset, varus ynglingens smet
och sprang rakt ned till ån, som var helt nära gården
och började simma av alla krafter för att komma under
sinna de varnade honorus. Men strömmen var strid och
krafterna började avtaga uppörd som han var, därför
myste han icke en stund på en sten som fanns där i närhe-
den, denna sten ligger kvar ännu idag och kallas av bydens folk

fö karaktären. Men minuterma voro dyra, öfverigen planerade
hän i öfversinnade till andra skanden och var nu på danskt område.
De utgående rättshärens hade blivit grundligt berade och
fingo öfvervände med oförståeliga ärend. Harald frivades emellertid
inte med det drömareliet som han nu måste föra, utan öfver-
vände godvilligt och inställde sig i svenska härens där han
genom sin begåfning utmärkte sig på olika sätt. Tidigt varade
änna länge och i hemmet hörde man aldrig från honom utan
här söjdes han som död. Men en dag efter många kom en skiff
utsläkten vandrare till gården i Håseryd och bad om natthärbörge
men gammelfar ville inte lora detta utan visade honom till
hustan Trirski som antagligen förde spiran ännu, och hon
var just nu i lagården sysselsatt med mjölkning. Främlingen
kände skogens del och gick direkt in och upprepade frågan, men
Trirski blev förbräckt för hans uttalande och sade: "Vad de gåe inte
väre ni en go människa så väre ni inte ute på detta vis." Men
kunde Harald ty det var han, inte hälle sig längre utan
utbrast: "O men kanner ni inte igen Harald!" Vad som frögick

Fläskmygds by
Markungds ov.

efter detta kom ju hans medley sedermera och för Harald började
ett helt nytt liv i fredens läger. Hans gifte sig och flyttade till
Götlandsböke (var grannby) där hans arke utmärkte sig för sin redbar-
het och inskelegens. Men i denna nya omgivning fanns också
sådana som inte unnade den driftige bonden hans framgångar
och man lade bråkben för honom varken det passade.
Vid denna tid var det också som vidskopelse och övertro graserade
som värst i vissa bygder, därför låg det så nära till hands att
beskylla troll och fylle för allt ästadkomme skador och förtrol
där sådant förekom. Till råge på all gränsade Haralds ägor
ända fram till själva trollens hemvist "skämmshult", där
man allmänt menade att sådana alljämb hade sitt tillhåll.
Eos morgon, då Harald var ute på sin äng (liimeljärsäng) och
hastade hörde han en gäll röst från "skämmshultabacken" som
skrek: "lä me denna den store häbertjälven! Wa ska du one
den svare den del, ja ja ska koga Haralds hude för en slapp
ind i sai en häe beki i i saint." Man vill inte se att Harald
lät skrämman sig för dylikt. Han hade kört och sett det som varit

våren än som så. Dessa detaljer av denna vår stamfaders liv har berättats från far till son i ser led, och nu lämnar jag denna av-
lägsnas tid och tager ett steg till farfars tid för att belysa, hur
en allfjänt var fängat i vidstöpelae och väster.

Farfars var äldste senen i familjen och en ligt gemmel sed dess
själskrinne efterträdaren till samma gård. Gällarboke. Men en
var han en gudfruktig man, och sådana vore inte så utsatta för
skolkyg, adbat dess husserade ännu lika märkbart här i "Samm-
hetskörke". I bland hörde man väsen kärifrån, ett ideligt
krummande på koppardärl och detta var alltid förbud för olyst
or onerade de ganda. Vis gällde det att skydda sig vilket man
skie gjorde med alla till bud stände medel. Teflursom det var
mest bland djuren som dralen gjorde ohägn, satte man stäl
i väggarna i fähuset, och särskilt under fräscheln där man
gick in. Men även under ålgänder vidtoze, såsom att mede en
skärbarste måle kors på berrarna, eller helt enkelt placera
en påse med svavel innanför fähusörren det var också
effektivt. I llt detta och kanske ännu mera gjorde man

ljälens toke by i
huskangels om,

hos farfars bror som också hade en gård i samma trakt.
 Här miste man det ena djuret efter det andra och det var
 som alldeles förtrollet. "Du är här inte mer än en så
 mor i huset, så de är om någon vill gå se fruens släkten
 i Tuell i framan era en ska betta på". Anders Hansson var
 ju bänd vid omkring vid denna tid att veta mer än vanligt
 folk, och många händelser, vare här att stanna för, men det
 får bli i något annat sammanhang. Han gick emellertid
 till den gången och bad honom om hjälp mot dessa svårig-
 heter. Som alltid stod han också om till djuret och lagade
 till en setts som han delade i två påsar och tillade bedet
 skängeligen att inte öppna påsarna, utan genast gräva med
 den ena påsen i fähuset och den andra utanför ingången.
 Efter den betan blev det verkligen en ändring till det bättre
 och den "blöta gubben" fick naturligtvis äran för det samma.
 Så här berättade far för oss om tilldragelser vid den här
 släktgården i Gallarviken där han var född och uppfostrad,
 och nu vore det väl på sin plats att även nämna någon

Sälldagelse från mors hem i detta sammanhang. Man var från denne by, uppväxt i den s.k. merogården som var så rik på minnen och traditioner. Merogård var inte någon släktgård utan inköpt någon gång på 1850-talet. Därför har följande händelse inte inträffat i vår släkt, men har blivit berättad av företrädare, varit som den var. Det hade inträffat ett dödsfall här i merogård, en gammal gumma var död och enligt gammal sed skulle det vara begravningsskåpet i både två och tre dagar. Vid sådana tillfällen skulle det ju alltid förekomma någon slags slakt hemma vid och den här gången slaktade man en gris för kalaset. Detta spordes naturligtvis i bygden och här lär väl ha funnits någon sådan individ som menade här skall bli ett tillfälle att skaffa sig billigt fläsk. Nu var det alltid brukligt förr, att man lade in den slaktade grisen ostkykad i det lilla utbyggs de kallade för huset för att först efter ett dygn börja stycka densamma. Nu har det ju lärkes att man för en gång skull gått ifrån denna regel, alltså börjat stycka och göra anrättningar redan första dagen

Detta hade inte den rustiga figuren som tänkte stjåla
fläsket kunnat räkna ut. Nu var det i stället den döda
gumman som låg på bår i huset, för att efter några dagar bli
lagt i kista. / sådana tillverkades hemmavid förr. Där skall
fläskel fimmars menade tjuven då han tog sig in genom
den låga dörren, inder det att felket i gården låg och sov.
I tron att det var den slaktade grisen som var under det
vita höljel dog han det middagsamma och släpade ut dygd och
försiktigt så blott, ty ingen i gården hade hört något.
Man ville inte tro, att han hade följt vägen med denna
börda, utan gått märklöst över åker och äng, ända till en
plats som kallas bråkålan och nu var han ändå så långt
ifrån gården utan att bli upptäckt så det gick nog an
att sätta sig, att vila en stund. Men döms om hans förvåning
då han varseblev huru han leurat sig själv, ty först nu gav
han sig tid att lyfta på skynket. Efter denna upptäckt
mätt han bara fallit sig förl ty här vid bråkålan och med
vägen hade han börden och gav inäg. Då här har man

8

berättat, men man har inte velat uttala sig om sanningshalten. Men medan jag nu är inne på fjerrhistorier i den här gårdens skall jag nämna ännu en som inträffade på morfars tid. Morfar var samlare av silversaker och hade en ansenlig mängd sådana. En del finnes kvar här i huset ännu, även på den tiden värdefulla saker. Alltsammans var samlat i en äska, som stod i någon hörna av storslugan. Att det var bekänt för en fjerr att säga både äskan och innehålllet säger sig själv och det var just det som hände en natt då mormor var ensam hemma. Öven denna gång tog Sjussen sig in genom huset och körde fram in i storslugan, som för tillfället var obodd. Han kom snart underfund med att det måtte ha varit en s.k. närfjerr som så väl kände förhållandena. Men hur som helst värdesakerna voro borta och det är givet att man blev både ledsen och förargad vid en sådan upptäckt. Säkerligen tog man inte med att det snarast skulle bli ett besök hos Anders Hansson för att få klarhet i denna rusliga affär.

10. De ble bleu naturhigvis allvar och efter någon dag var mormors
 själ på väg till "kloka gubben" tilligt övertygad att här följde i
 bebet. Denne var som alltid tillmötesgående och hördi lugnt
 på medan hon berättade hela händelseförloppet in i minsta
 detalj. "I intet värre" så gubben och somlade liksom illmarigt
 "de ännu se kolianus äne de fröska, de ä en nästjiv i
 kam hae sedan buch ä angka pau ett." Så här begynde
 solade benders Hansson med mormor och med lättat
 hjärta begav hon sig på hemväg men ändå undrade
 hur det hela skulle komma att gestalta sig. En eller två
 var hon inte väl hemkommen förrän en smogen yngling
 kom bärande äskan med alla värdesakerne och visade sig
 verkligt ängstfull och bad om förlätnelse. Jo mycket riktigt
 var det en nästjiv som hände förtällanden mycket väl,
 men när det spordes att man rådfrågat benders Hansson
 blev han förstreckt och fann för godt att bekänna först som
 sist. "Ni ser alltså vilket obegränsat förärende bygdes folk hade till
 denne man, och det kan tilläggas att om någon gjort skäl för bekräfting
 "kloka gubbe" så var det benders Hansson i fullt.